

Krzysztof Zajdel

Uniwersytet Zielonogórski

ORCID 0000-0001-6479-1970

Wsparcie samotnego ojcostwa

Wstęp

W poniższym artykule podejmuję problematykę związaną z samotnym ojcostwem. Ukierunkowuję się na rozważania teoretyczne, które stanowią analizę i pilotaż form wsparcia przed badaniami, jakie zamierzam poczynić w późniejszym czasie. W artykule wprowadzam w tematykę samotnego ojcostwa, odnosząc się do danych statystycznych i próbuję nakreślić znaczenie ojca w wychowaniu potomstwa, oraz funkcje ojcostwa. Samotne ojcostwo to również nasilające się (choć w niewielkim stopniu) zjawisko społeczne i wyzwania jakie go dotyczą, zwłaszcza w kontekście wzrastającej liczby rozwodów, oraz życiowych i zawodowych aspiracji współczesnych kobiet. Pisząc tekst opierałem się na literaturze polskiej, jak i zachodniej, w tym wieloletnich badaniach realizowanych w Kanadzie. Część teoretyczną zamykam odniesieniem do obszarów wsparcia, na jakie może liczyć współczesny, samotny ojciec. Wymogi redakcyjne ograniczające wielkość artykułu do określonej liczby stron na pewno pozostawią pewien niedosyt i obszary, których z tych powodów w artykule nie poruszyłem.

Wprowadzenie

Samotne ojcostwo w potocznym ujęciu przybiera postać statystycznie rzadszą, aniżeli samotne macierzyństwo. Jak podaje Eurostat (dane z 2017)¹ w Polsce jest jedenaście razy więcej kobiet samotnie wychowujących dzieci niż samotnych ojców. I przeciwnie niż w UE, więcej jest w Polsce rodzin z dziećmi niż bezdzietnych. Eurostat porównał skład gospodarstw domowych w różnych krajach UE. W Polsce tylko 0,3 proc. z nich składa się z samotnych

---

¹ *Eurostat statystyki*: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Main_Page/pl [styczeń 2020].

ojców z dziećmi (średnia w UE – 0,5 proc.). Samotne matki stanowią 3,3 proc. (w UE – 3,7 proc.).

Analizując problematykę dotyczącą ojca i ojcostwa należy mieć na uwadze, że te pojęcia są definiowane w różny sposób. Niektórzy z badaczy² wskazują, że są to kategorie pojęciowe trudne do zdefiniowania, ponieważ zawierają w sobie zbyt wiele złożonych aspektów. Natomiast inni badacze³ zauważają, że terminy ojciec i ojcostwo są doskonale zrozumiałe dla każdego człowieka i nie wymagają wyjaśnień.

Samotne wychowywanie dzieci znane było i opisywane już od bardzo dawna, chociaż zazwyczaj samotnie wychowywały dzieci kobiety. Dość kontrowersyjne są w tej kwestii poglądy Marka Andrzejewskiego, który pisze, że:

„przez wiele pokoleń ojca nie było. To polski mężczyzna – mąż i ojciec – częściej od przedstawicieli innych nacji musiał walczyć, ginąć, jechać na zsyłkę, stawać przed plutonem, być więzionym przez obcych, a także czasami przez własnego chowu łajdaków. W tym kontekście ucieczka na emigrację jawiła się jako rozwiązanie łagodne. Tyle, że i ono sprawiało, iż ojca w domu nie było”⁴.

Można polemizować z poglądami, które stoją w opozycji do współczesnej literatury i roli mężczyzny w wychowaniu dzieci⁵. Wysoka ranga kobiety w Polsce jak i swoisty kulturowy przekaz kobiecości wiąże się też z maryjnym rysem polskiego katolicyzmu. Obok wiążanego z przekazem katolickim patriarchalnego modelu rodziny, warto wskazać również na ten ważki czynnik, gdyż dowartościowuje on kobietę. Brzmi on następująco:

„Nie przeceniam jego współczesnej rangi, wskazuję jedynie na oczywisty fakt charakteryzujący nauczanie polskiego Kościoła katolickiego. Nawiązuję do tego w wypowiedzi o ojcach pragnąc zaznaczyć,

---

² Por. B. Mierzwiński, *Mężczyzna istota nieznana*, Oficyna Wydawniczo-Poligraficzna Adam, Warszawa 1999.

³ Por. E. Ozorowski (red.), *Słownik małżeństwa i rodziny*, Wydawnictwo ATK, Fundacja Pomoc Rodzinie, Warszawa 1999.

⁴ M. Andrzejewski, *Domy na piasku. Domy dziecka. Od opieki nad dzieckiem do wspierania rodziny*, Media Rodzina, Poznań 2007.

⁵ Problematykę szerzej analizują Autorki: A. Błasik, E. Dybowska, *Wybrane zagadnienia pedagogiki rodziny*, WAM, Kraków 2010; S. Badora, B. Czereddecka, D. Marzec, *Rodzina i formy jej wspomagania*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2001, czy J. Bińczycka, G. Smolińska-Theiss, (red.), *Wymiary dzieciństwa: problemy dziecka i dzieciństwa w zmieniającym się społeczeństwie*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2005.

że kult Świętego Józefa był i jest w Polsce bez porównania mniejszy, co – tak mniemam – nie jest bez wpływu na znaczenie roli i rangi polskich mężczyzn”⁶.

Samotne ojcostwo w dawnych czasach związane było często ze wczesną śmiercią matki, która zazwyczaj osierocała dzieci. Wielu z takich ojców całkowicie poświęcało się wychowaniu potomstwa, nie żeniąc się po raz drugi. Jednym z powodów takiego postępowania było najczęściej dobro dzieci, których nie chcieli ojcowie narażać na złe traktowanie przez macochę. Brali też pod uwagę zabezpieczenie finansowe dla nich, mając na względzie spadek po żonie, który powinien zostać przy dzieciach.

Jak twierdzą psycholodzy i socjolodzy (między innymi T. Parsons), najsilniejsze oddziaływanie ojca pojawia się w okresie bardzo wczesnego dzieciństwa. Im bardziej będzie darzyć go uczuciem (miłością), tym bardziej będzie identyfikować się z jego poglądami i zasadami moralnymi⁷. U dziecka powstaje potrzeba zdobycia miłości ojcowskiej. Gdy pojawia się jej brak, wówczas mogą mieć problemy w relacjach, będą miały utrudnioną rolę w tworzeniu wzorca ojca w swoich związkach, kiedy pojawią się ich dzieci.

Terminologia słowa „ojciec” wskazuje na pewien status, fakt bycia nim, zaś „ojcostwo” oznacza określone czynności podejmowane przez mężczyzn między innymi w procesie opieki czy wychowania dziecka w rodzinie, podejmowanie działań opiekuńczo – wychowawczych, zapewnienie statusu materialnego, przygotowanie do życia w kulturze⁸, życia w społeczeństwie, czy troskę o zdobycie wykształcenia, kształtowania określonych postaw, itp. Naukowa dyskusja oddziela więc ojca od ojcostwa w sposób merytorycznie uzasadniony. Wśród badaczy tematyki wyróżnić można osoby, które analizują ojcostwo biorąc pod uwagę całe życie mężczyzny. Np. Jacek Pulikowski wskazuje etapy dochodzenia do ojcostwa i pełnienia roli ojca, są to:

- samowychowanie siebie do pełnienia roli ojca,
- wybór żony – matki swych dzieci,
- stworzenie warunków do przyjęcia dziecka,
- zaplanowanie poczęcia oraz udział w poczęciu,

⁶ A. Krajewska, *Konteksty ojcostwa* w: M. Fuszara (red.) *Nowi mężczyźni? Zmieniające się modele męskości we współczesnej Polsce*, Trio, Warszawa 2008, s. 77-78.

⁷ T. Parsons, *Social structure and personality*, Camillian Company, New York 2007, p. 72-79.

⁸ K. Ferenz, *Kultura codzienności a znaczenie przypisywane edukacji*, w: (red.) M. Podgórnny, *Człowiek na edukacyjnej fali. Współczesne konteksty edukacji dorosłych*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2005.

- towarzyszenie w rozwoju dziecka do porodu, a także udział w porodzie,
- udział w wychowaniu dziecka, uczenie go rozumienia świata, wprowadzanie w świat dorosłych, wprowadzanie w domu zasad dających poczucie bezpieczeństwa i stabilności,
- przewożenie rodziny aż do wyjścia dziecka z domu⁹.

Jest to widzenie pewnego przekroju życia mężczyzny przez długi okres czasu, gdzie wiele czynników może wspomagać, jak i hamować ojcostwo.

Warto także spojrzeć na inny aspekt. Ojcostwo – jak i macierzyństwo – jest na pewno wartością. Różni się znacząco od macierzyństwa choćby tym tylko, że zarówno pod względem biologicznym jak i rodzinno-społecznym może pozostawać nieujawnione, trudne do wykrycia, podczas gdy macierzyństwo takim być nie może. Ojcostwo i macierzyństwo nie mogą bez siebie istnieć. Są komplementarne. Wspólnie tworzą jeden niepowtarzalny akt – rodzicielstwo. Jednak nie są wobec siebie równorzędne: nie mogą bez siebie zaistnieć, ale mogą bez siebie funkcjonować.

Wielu autorów¹⁰ zwraca uwagę na istotną funkcję ojcostwa w wychowaniu dziecka. Skomplikowany proces wychowania potomstwa jest z góry skazany na niepowodzenie, jeżeli dzieci pozbawione są wpływu wychowawczego ojca, który ma za zadanie wnieść w życie dziecka pierwiastek stabilizacji wewnętrznej, koniecznej dla prawidłowego rozwoju. Autorytet ojca zależy od jego postawy i zaangażowania w rolę wychowawczą, a stać się nim może wtedy, gdy jest obecny i kiedy jest wzorem¹¹. Wiele polskich rodzin jest rozdzielonych, najczęściej z powodu pracy ojców za granicą, zaś matki same wychowują dzieci, chociaż niekiedy ta opieka spada na najbliższą rodzinę. W tradycji patriarchalnej przyjmuje się, że ojciec mniej odczuwa rozdzielenie z dzieckiem, więc łatwiej mu pracować i oddać pełną opiekę kobiecie. Z drugiej strony wzrasta liczba mężczyzn, którzy z różnych powodów sami, bez udziału kobiety lub z jej sporadycznym uczestnictwem wychowują samotnie dziecko. Nie budzi to już społecznego zdziwienia, ale też nie ma w tych sytuacjach swoistego rodzaju heroizmu.

---

⁹ J. Pulikowski, *Szczęście mężczyzny*, IW Jerozolima, Poznań 2010, s. 60.

¹⁰ Por. F. Adamski, *Rodzina. Wymiar społeczno-kulturowy*, Wydawnictwo UJ, Kraków 2002; A. Kwak, *Rodzina w dobie przemian. Małżeństwo i kohabitacja*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2007.

¹¹ W. Półtawska, *Przed nami miłość*, ESP, Częstochowa 2001, s. 235.

Funkcje ojcostwa

Odwieczne, czyli umocowane w tradycji funkcje ojców w rodzinach – prokreacyjna, ekonomiczna, ochronna czy wychowawcza¹² – uległy znaczącym przemianom. Stąd w wielu publikacjach pojawia się także pojęcie aspektu pedagogicznego ojcostwa.

„Aspekt pedagogiczny ojcostwa odnosi się do funkcji realizowanych przez ojca w rodzinie i może objawiać się przez jego działania związane z materialnym zabezpieczeniem dziecka, wychowaniem, w którego obrębie są realizowane funkcje emocjonalne, opiekuńczo-wychowawcze, kulturowe, rekreacyjne, oraz zaspokojeniem podstawowych potrzeb – tak ważnych w życiu każdego człowieka, a szczególnie dziecka – bycia kochanym, ważnym itd.”¹³.

Istotą aspektu pedagogicznego ojcostwa są określone rodzaje relacji zachodzące między ojcem a dzieckiem i matką.

Tomasz Sosnowski dokonuje szerokiego spojrzenia na ojcostwo w odniesieniu do piśmiennictwa, w jego opinii:

„Przeglądy piśmiennictwa pokazują, że dorobek teoretyczny i empiryczny dotyczący problematyki mężczyzny jako ojca jest stosunkowo skromny. Analizy, aczkolwiek nie za często, stanowiły przedmiot zainteresowań przedstawicieli takich nauk, jak: socjologia (Melosik, 1996, 2002; Badinter, 1993; Miluska, Boski, 1999), psychologia (Pospiszyl, 1980, 1988, 2007; Ziemska, 1979; Wolicki, 1984; Sitarczyk, 2002), teologia (Augustyn, 1998, 2003; Pytches, 1993), psychoanaliza; Olchanowski, 2001; Eichelberger, 1998, 2003). Znajdują one również swoje miejsce w publikacjach o charakterze poradnikowym (McDonald, 1995; McDowell, Wakefield, 1993; Pulikowski, 1999; Selby, 1999). Stosunkowo rzadko zagadnienie to było podejmowane przez pedagogów. W zasadzie brak jest w pedagogice znaczących opracowań naukowych dotyczących ojca w rodzinie, jego roli w procesie wychowania dziecka¹⁴.

¹² Z. Dąbrowska, *Ojcostwo jako wartość. Studium empiryczne*, PTP, „Małżeństwo i rodzina” 2003 nr 4, s. 3-13.

¹³ T. Sosnowski, *Pedagogiczny model ojcostwa- konstrukt teoretyczny*, „Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” 2014 vol. 13 nr 3, s. 63-64.

¹⁴ T. Sosnowski, *Ojciec we współczesnej rodzinie. Kontekst pedagogiczny*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2011, s. 56- 57.

Zygmunt Freud pisał, że w procesie kształtowania osobowości dziecka ojciec odgrywa bardzo ważną rolę, głównie w kształtowaniu mechanizmów funkcjonowania „ja idealnego”, czyli najwyższej warstwy osobowości, zwanej „superego”. Autor przyjął także, że istnieją dwie przeciwstawne sobie struktury motywacyjne osobowości człowieka. Pierwszą stanowi instynktywistycznie zorientowana sfera „id”, nastawiona przede wszystkim na zaspokojenie biologicznych potrzeb¹⁵. Druga, krańcowo przeciwstawna warstwa osobowości to „superego”, czyli surowy cenzor moralny, potocznie zwany sumieniem¹⁶. Przystosowanie społeczne następuje drogą odpowiedniego ukształtowania przez otoczenie społeczne w ciągu pierwszych 5-6 lat życia dziecka kształtowania się dwóch warstw osobowości, mających wpływ na ukierunkowanie energii napędowej psychiki człowieka tkwiącej w „id”, a więc warstwy „ego” i „superego”. Obie są wynikiem odpowiedniego oddziaływania społecznego rodziców we wczesnym dzieciństwie.

Każda rodzina jest specyficzna, gdyż poprzez różnego rodzaju zależności pozwala kształtować u młodego człowieka jego stosunek emocjonalny do otoczenia, staje się fundamentem norm moralnych. Taką normą jest miłość, np. miłość matki nie tylko do dziecka, ale i do ojca. Tu mamy do czynienia z opisanymi kompleksami Edypa czy Elektry, nad którymi nie będę się rozwodzić. Oczywiście w trakcie rozwoju psychoanalizy dostrzeżono, iż relacje zarówno matki, ale i ojca mają istotne znaczenie w kształtowaniu się osobowości dziecka.

Wspomniany wcześniej Erich Fromm znaczenie ojca ukazuje poprzez analizę cech charakterystycznych dla miłości ojcowskiej. Ojciec ma pomagać dziecku w przewyciężaniu egocentryzmu w drodze ku odpowiedzialności. Kocha dziecko, ponieważ ono spełnia jego oczekiwania, jest posłuszne. Preferowany wzór miłości wymagającej powoduje wyzbycie się egoizmu, a wprowadza określony system wartości.

„Płeć determinuje podjęcie roli matki lub ojca, natomiast elementy sprawowania tych funkcji zależą od uwarunkowań społeczno-kulturowych czy socjalizacji. W tej koncepcji o prawidłowym przebiegu procesu socjalizacji świadczą podejmowane i prawidłowo wykonywane przez jednostkę zadania wynikające z jej ról społecznych. Takie stanowisko przyjęli antropolodzy kulturowi (np. Bronisław Malinowski), socjologowie (np. Margaret Mead). Proces socjalizacji

---

¹⁵ Por. Z. Freud, *Wstęp do psychoanalizy*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1982.

¹⁶ Por. E. Fromm, *Ucieczka od wolności*, Czytelnik, Warszawa 2011.

zależy między innymi od doświadczeń „kulturowych” danej jednostki, polegającej na uczeniu się zasad i norm współżycia społecznego, a jego następstwem jest przygotowanie się do pełnienia ról społecznych w danej kulturze¹⁷.

Antropologia kulturowa i socjologia podkreślają zmienność zachowań „typowo męskich” i „typowo kobiecych” w różnorodnych kulturach. Jak pisze Claudio Rise:

Jedną z najtrudniejszych rzeczy potrzebnych do opanowania sztuki dobrego ojcostwa jest zdolność do zaakceptowania własnego ojca oraz przygotowanie należnego mu miejsca w naszym życiu. Wiąże się z tym przede wszystkim gotowość do przyznania się przed samymi sobą, że jesteśmy dziećmi. Chodzi o szczególny rodzaj spojrzenia na siebie jako na dzieci spokojne i wdzięczne za wszystko, co otrzymały od ojców, i jednocześnie gotowe do przebaczenia tego, czego ojcowie nie potrafili lub nie byli w stanie im dać. Nie jest to łatwe, tym bardziej że nasze czasy naznaczone są piętnem buntu przeciwko ojcu. Zjawisko to przybrało szczególnie ostrą formę w latach siedemdziesiątych minionego stulecia¹⁸.

Współcześnie bardziej zwraca się szczególną uwagę na znaczącą rolę kobiety i matki w rodzinie. Gdy pojawiają się problemy w relacjach wewnątrzrodzinnych, to zwykle odpowiedzialnością za nie obarczany jest mężczyzna. Nie sprzyja to kształtowaniu się pomiędzy ojcem a dzieckiem zdrowych relacji. Oschłość w relacji do ojca stwarzana jest jedynie po to, by móc stanąć po stronie matki, jakże to typowe w wielu relacjach małżeńskich czy partnerskich, kiedy dochodzi do konfliktu między partnerami. Od ojca bowiem w dużej mierze zależy rozwój uczuciowy młodego człowieka. Synowie zdominowani przez matkę nie są w stanie w miarę obiektywnie spojrzeć na ojca ani tym bardziej stanąć po jego stronie. W takiej sytuacji syn staje się dla matki kimś w rodzaju obrońcy przeciw domniemanym zagrożeniom ze strony małżonka¹⁹. W efekcie syn na całe życie pozbawiony jest ojcowskich uczuć. Najczęściej ojciec zostaje zepchnięty na margines życia rodzinnego, zdarza się jednak, że udaje mu się w pozytywny sposób wpłynąć na dziecko.

¹⁷ E. Mandal, R. Stefańska-Klar, *Współczesne problemy socjalizacji*, Wydawnictwo WUŚ, Katowice 1995, s. 10- 11.

¹⁸ C. Rise, *Sztuka ojcostwa*, W drodze, Poznań 2006, s. 9- 10.

¹⁹ Tamże, s. 12.

Dzięki temu po jakimś czasie ma ono szansę stać się człowiekiem dojrzałym uczuciowo, który zrozumie, a przede wszystkim odczuje pozytywny wpływ ojca na swoje życie. Zrozumienie własnego ojca, pogodzenie się wewnętrzne dość często jest możliwe dopiero po śmierci rodzica.

Samotne ojcostwo jako zjawisko społeczne

Jeżeli problematykę samotnego ojcostwa jako zjawiska społecznego ujmie się historycznie, to zazwyczaj odnosi się ono do przedwczesnej śmierci matki dziecka i sprawowania opieki przez ojca (o czym pisałem wcześniej). Jest też określenie takiej sytuacji w nazewnictwie mówiąc o sieroctwie, półsieroctwie. Ma to też takie konotacje w nazewnictwie (pejoratywne) w przypadku ponownego związania się mężczyzny z kobietą, którą nazywa się macochą. Pomijając kwestie historyczne, kiedy mówimy o rodzinie niepełnej, to najczęściej myślimy o rodzinie bez ojca, czyli dzieciach wychowywanych przez matkę. W piśmiennictwie można zauważyć, że zainteresowanie samotnym ojcostwem zaczyna być bardziej widoczne w latach 70 XX wieku²⁰.

Przyczyn większego zainteresowania ojcostwem w ogóle można upatrywać w takich wyzwaniach ponowoczesności, takich jak:

- wzrost poziomu aspiracji kobiet
- upowszechnieniu się pracy zawodowej kobiet, a co za tym idzie zdobycie niezależności (nie tylko od męża)
- wzrost zainteresowania alternatywnych form życia rodzinnego
- większe zainteresowanie samotnym ojcostwem świadomie przez mężczyzn
- większa wiedza nad kształtowaniem reakcji przywiązania u dziecka, które to badania dowiodły, że niemowlęta mogą przejawiać tę reakcję wobec więcej niż jednej osoby. Drugą osobą najczęściej jest ojciec²¹. Sądzę, że mimo upływu lat od publikacji autorki, te przyczyny dalej pozostają aktualne.

Istotnym problemem w rodzinie niepełnej (bez względu czy jest to brak matki czy ojca) jest przedstawianie dzieciom całościowego wizerunku zarówno mężczyzn jak i kobiet. Według Virginii Satir ten, kto zostaje z dziećmi zazwyczaj przekazuje im negatywne informacje o współmałżonku, który odszedł, szczególnie, gdy nastąpiło to na skutek zdarzeń traumatycznych

---

²⁰ Por. D. Ruszkiewicz, *Realizacja funkcji opiekuńczo-wychowawczej w rodzinie samotnego ojca*, CED, Toruń 2005.

²¹ J. Brągiel, *Problem samotnego ojcostwa w świecie i w Polsce*, „Problemy Opiekuńczo Wychowawcze” 1992 nr 10, s. 130-136.

takich jak: rozwód, porzucenie rodziny, lub inne wydarzenia, które je wywołał. Kobieta pozostająca z dziećmi powinna się starać, aby nie przedstawić im obrazu „złego” mężczyzny. Jeśli np. chłopiec przyswoi sobie taki wizerunek swojej płci (przedstawiany w narracjach przez matkę), trudno mu będzie identyfikować się z cechami męskości jakie powinien posiadać, kiedy rodzina jest kompletna. A jeśli nie potrafi odczuć, że męskość jest „dobra”, wówczas trudno mu jest identyfikować się z samym sobą, jako mężczyzną. Dziewczynka także może utrwalić sobie niewłaściwy obraz mężczyzn, co często powoduje, że jej późniejsze związki mogą być nieszczęśliwe²². Ponadto matce łatwo wciągnąć syna w odgrywanie roli mężczyzny u jej boku, co zaciera jego właściwą rolę: syna oraz brata pozostałych dzieci.

W opinii Normana Wrighta, opiekuńcza aktywność ojca względem córki już w okresie wczesnego dzieciństwa kształtuje u niej silne poczucie, że jest ona w stanie indywidualnie kształtować swoją drogę życiową i pokonywać pojawiające się trudności. Rzecz jasna rola ojca jest także ważna w późniejszych okresach rozwojowych²³. Podobnie wypowiada się na ten temat Marcia Carlson²⁴.

Szkoła to również ważne miejsce, gdzie dziecko zdobywa doświadczenie, gdy może liczyć na wsparcie rodziców lub rodzica. Funkcjonowanie społeczne dziecka w klasie zależy od wielu czynników. Co się dzieje w sytuacji, kiedy dziecko jest samotnie wychowywane przez ojca, a matka jest nieobecna? W piśmiennictwie na ten temat można przeczytać, że niekorzystny układ stosunków rodzinnych jest częstą przyczyną niepowodzeń dzieci w nauce. Przejawiają one zazwyczaj mniejszą motywację do nauki niż dzieci z rodzin pełnych. Często przychodzą do szkoły z nieodrobionymi lekcjami lub odrobionymi niestarannie, są mało samodzielnie, nie uważają na lekcjach, nie dbają o przybory szkolne. Takie zachowania sprawiają trudności wychowawcze nauczycielom i wychowawcom. Ponadto, kiedy dziecko pozostaje pod opieką tylko jednego rodzica, wiąże się to z problemami finansowymi, materialnymi. Niekiedy dochodzi do pewnego sprzężenia. Brak pieniędzy w rodzinie, to brak akceptacji u rówieśników (np. gorszy telefon, brak uczestnictwa w wycieczkach, brak kieszonkowego itp.), co może powodować pewne

²² V. Satir, *Rodzina. Tu powstaje człowiek*, GWP, Gdańsk 2000.

²³ H. N. Wright, *Always Daddy's Girl*, Regal, USA 2001, p. 92-93.

²⁴ M. J. Carlson, *Family structure, Father Involvement, and Adolescent Behavioral Outcomes*, „Journal of Marriage and Family” 2006 vol. 68 nr 1, s. 151-152, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1741-3737.2006.00239.x> [dostęp 28.02.2020]

zadrażnienia z rówieśnikami, przekształcające się w konflikty i w efekcie interwencję nauczycieli i wychowawców i pogorszenie się ocen.

Zapomina się, że obecność ojca w procesie wychowania jest nie tylko ważna i konieczna, ale i niezastąpiona, ojciec dostarcza bowiem dziecku tych bodźców i wzorów w jego rozwoju społecznym i moralnym, których matka nie może zupełnie w tak szerokim zakresie mu ofiarować. W opisie Jerzego Dzierżanowskiego:

O ile macierzyństwo zawiera element ścisłego kontaktu fizycznego z dzieckiem, to ojcostwo opiera się głównie na więzi duchowej. Obecność ojca wzbogaca komunikację społeczną. Dzieci wychowywane bez ojców trudniej niż rówieśnicy wychowywani w rodzinach pełnych rozwiązują problemy życiowe. Wykazują więcej napięć emocjonalnych, mają trudności w nawiązywaniu kontaktów społecznych oraz posiadają mniejsze poczucie bezpieczeństwa. Dzieci pozbawione opieki ze strony jednego z rodziców — najczęściej ojca — mają często zaburzoną orientację w rolach społecznych związanych z płcią oraz wykazują trudności w nawiązywaniu kontaktów z osobami płci odmiernej w okresie dorastania. Z tymi zakłóceniami wiąże się tendencja do wchodzenia w nieudane związki, a także skłonność do zachowań ekstremalnych. Skłonność ta może przejawiać się w zachowaniach przestępczych, nadużywaniu substancji psychoaktywnych, „seksie bez zabezpieczeń”²⁵

Sądzę, że to ważne w kontekście statystyk rozwodów i przyznawania opieki nad dziećmi w większości kobietom.

Wsparcie samotnych ojców

Pojęcie wsparcia samotnych ojców może brzmieć jako pewnego rodzaju prowokacja. W potocznej opinii to kobiety są zostawiane samym sobie, porzucane przez mężczyzn, mające do wychowania dzieci. Czy w naszej kulturze jest miejsce na wsparcie dla samotnych ojców? Przeglądając opinie władzy ustawodawczej, dotarłem do analizy Kancelarii Sejmu z 2013 roku, dotyczącej roli ojca i postaw wobec ojcostwa w świetle badań społecznych. Z dokumentu można dowiedzieć się, że ważnym celem polityki prorodzinnej i społecznej państwa „powinno być wspieranie ojców i ojcostwa poprzez:

---

²⁵ J. Dzierżanowski, *Psychospołeczna sytuacja dziecka w małżeństwach rozwodzących się*, w: (red.) D. Krok, P. Landwójtowicz, *Rodzina w nurcie współczesnych przemian*, Wydawnictwo UO, Opole 2010, s. 269.

- ukazywanie roli ojca jako ważnej społecznie i docenianej przez autorytety publiczne i instytucje państwowe
- propagowanie wiedzy o unikalnej roli ojca i uwarunkowaniach skutecznego ojcostwa
- promocję warsztatów uczących ojców umiejętności wychowawczych i podpowiadających sposoby budowania pozytywnej więzi z dziećmi (np.: warsztaty Inicjatywy Tato, warsztaty „Szkoła dla rodziców”) oraz książek promujących twórcze podejście do ojcostwa
- dbanie o to by wprowadzane prawo sprzyjało ojcostwu i ułatwiało ojcom w różnej sytuacji rodzinnej i życiowej pełnienie ich roli.

W polityce prorodzinnej należy myśleć całościowo, uwzględniając podstawową prawdę, że dla dobra rozwoju przyszłego pokolenia należy wspierać ojców, wspierać matki i wspierać małżeństwa. Należy to robić w sposób, który:

- nie uprzywilejowuje jednej grupy wobec innych (np. samotnych matek wobec samotnych ojców albo samotnych rodziców wobec rodzin pełnych)
- nie osłabia znaczenia małżeństwa i nie tworzy okoliczności prawnych, administracyjnych lub finansowych sprawiających, że młodym ludziom bardziej „opłaca się” żyć w związkach pozamałżeńskich.

W związku z niezbitą udokumentowaną rolą ojca, rolą matki oraz rolą małżeństwa (trwałego związku kobiety i mężczyzny) w wychowaniu dzieci, w polityce społecznej państwa należy wytyczyć jasne granice etyczne dla eksperymentów społecznych, które podważałyby znaczenie podstawowych ról oraz podstawowych więzi matka-dziecko, ojciec- -dziecko, mąż-żona²⁶.

Warto również odnieść się do wsparcia ojców poza granicami Polski. W opinii Kate Leaver, izolacja społeczna osób wychowujących małe dzieci, to nie jedyny problem. Pojawia się również brak snu, napady złości, dylematy moralne. Stąd próba zaradzenia temu poprzez np. mobilne aplikacje randkowe, aby sortować profile ojców w określonym zasięgu geograficznym. To może być ciekawa forma wsparcia samotnego ojcostwa, jak i macierzyństwa²⁷.

²⁶ *Rola ojca i postawy Polaków wobec ojcostwa w świetle badań społecznych*, Kancelaria Senatu, Biuro Analiz i Dokumentacji, Warszawa 2013, s. 11-12.

²⁷ K. Leaver, *How lonely fathers are connecting dad-to-dad*, The Telegraph, 2019 <https://www.telegraph.co.uk/family/life/can-new-app-stop-fathers-feeling-lonely/> [dostęp 29.02.2020]

W Kanadzie przeprowadzono longitudinalne (11 lat) badania na temat kondycji psychicznych i społecznych samotnego ojcostwa Cameron French. W 2018 roku opublikowano raport, z którego wynika, że śmiertelność wśród samotnych ojców jest trzykrotnie wyższa, niż samotnych matek. Ponadto, co wykazały wspomniane badania, uderzający jest wysoki czynnik izolacji społecznej. Samotni ojcowie rzadziej mają relacje w obrębie sieci społecznościowych, które to relacje, mogłyby poprawić ich zdrowie i samopoczucie. Badanie wykonano na próbie 871 samotnych ojców, 4590 samotnych matek jak i związkach partnerskich (ojciec i matka) przez okres 11 lat. Badania te wykazały również to, że samotni ojcowie częściej chorują na choroby przewlekłe, nowotwory i choroby sercowo-naczyniowe. Przyczyną takich problemów chorobowych może być np. częstsze sięganie po alkohol przez samotnych ojców²⁸, co wykazały wspomniane Kanadyjskie badania.

Jak pisze Catherine Wilson, specjalista kliniczny do spraw rodzicielstwa w stanie Maryland, mężczyźni na ogół nie są przygotowani do radzenia sobie z intensywnymi emocjami, jakie pojawiają się przy ojcostwie. Są przygotowani do cierpienia „w ciszy“, która jeśli nie zostanie odstresowana, może spowodować depresję²⁹. Coraz głośniej jest w przestrzeni medialnej i nie tylko o zjawisku depresji, ustanowiono nawet Ogólnopolski Dzień Walki z Depresją (wypada 23 lutego każdego roku), niemniej rzadko w publikacjach dotyczących tej choroby, można przeczytać, że depresja dotyka samotnych ojców³⁰. Bardziej zwraca się na depresję poporodową kobiet.

Obszary wsparcia

W Polsce w ustawodawstwie prawnym wsparcie dla samotnych rodziców jest kierowane tak zwaną zasadą pomocniczości. Co to oznacza? Tylko to, że w pierwszej kolejności mężczyzna powinien ubiegać się o pomoc wśród krewnych. Wówczas, gdy brak jest możliwości uzyskania takowego wsparcia, istnieje możliwość skorzystanie z pomocy, jaką oferuje przez państwo. Te

---

²⁸ C. French, *Loneliness of single fatherhood having tragic effects. New Canadian study finds disturbing stats about single fathers compared with single mothers and partnered dads*, 2018 <https://www.todayparent.com/family/parenting/loneliness-of-single-fatherhood-having-tragic-effects/> [dostęp 29.02.2020]

²⁹ C. Wilson, *First-baby stress in new dads*, Focus on the Family, 2016 <https://www.focusonthefamily.ca/content/first-baby-stress-in-new-dads> [dostęp 29.02.2020]

³⁰ K. Kossakowska, *Profilaktyka depresji poporodowej-rola personelu medycznego w rozpoznawaniu czynników ryzyka i symptomów choroby*, 2013 https://www.researchgate.net/publication/320957496_Profilaktyka_depresji_poporodowej-rola_personelu_medycznego_w_rozpoznawaniu_czynnikow_ryzyka_i_symptomow_choroby [dostęp 28.02.2020]

postanowienia zawarte są w Kodeksie Rodzinnym i Opiekuńczym, zwłaszcza w Art. 128, który ma postać takiego zapisu:

„Obowiązek dostarczania środków utrzymania, a w miarę potrzeby także środków wychowania (obowiązek alimentacyjny) obciąża krewnych w linii prostej oraz rodzeństwo”³¹.

Oprócz takiego wsparcia, które jest niezbędne, są inne formy pomocy. Istnieje Centralne Stowarzyszenie Obrony Praw Ojca i Dziecka³² (CSOPiD). Działalność tego Stowarzyszenia polega głównie na zapewnieniu wsparcia przy toczących się sprawach sądowych podczas rozwodu, jako ciekawostkę można nadmienić to, że CSOPiD wspiera także kobiety.

Kolejną formułą, trochę inną od Centralnego Stowarzyszenia Obrony Praw Ojca i Dziecka jest Narodowe Centrum Ojcostwa³³. Posiada infolinię, organizuje debaty, stara się być aktywne w mediach (min. kilka programów z cyklu: Sprawa dla reportera). Posiada kadre, w tym doradców prawnych udzielających porad bezpłatnie, jak i psychologa rodzinnego. Istnieje też możliwość kontaktu indywidualnego, w kancelarii prawnej, ale ta forma jest płatna, niemniej opłata nie jest wygórowana. To niewątpliwie ogromne wsparcie, gdyż można mieć dostęp do różnego rodzaju osób znających się nie tylko na prawie, ale i relacjach rodzinnych.

Bardzo ciekawą formułą jest internetowa strona z wielorakimi poradami „tatapad”³⁴, gdzie porady udzielane są także w formie wideo. W społeczeństwie multimedialnym, to niewątpliwie ciekawa oferta. Wśród licznych filmów wideo znajdziemy między innymi takie tematy jak: dlaczego dziecko gryzie rówieśników, czy istnieje szczepionka na kleszcze, depresja poporodowa, sen, płacz, kolka i wiele, wiele innych. Nawet pełne rodziny mają skłonność do rozwiązywania problemów poprzez sieć, dlaczego więc nie wyjść naprzeciwko samotnym ojcom i nie wspomóc ich poprzez taką stronę i praktyczne porady? Na pewno wielu ojców poszukując informacji o swoim dziecku znajdzie tutaj wiele ciekawych i przydatnych porad.

---

³¹ Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, Dział III, Art.128, (Dz.U.2019.0.2086).

³² Centralne Stowarzyszenie Obrony Praw Ojca i Dziecka, <http://www.csopoid.pl/>, [styczeń 2020].

³³ Narodowe Centrum Ojcostwa, <http://www.prawaojca.org.pl/pomoc-prawno-psychologiczna/> [styczeń 2020].

³⁴ B. Prokopowicz, *Tatapad porady dla ojców*: <http://tatapad.pl/zdrowie/samotny-ojciec-porady/> [styczeń 2020].

Z dostępnych form wsparcia ojców, jest coraz częściej poruszana tematyka samotnego ojcostwa w różnorodnej prasie, nawet tej, która jest przypisana kobietom. W „Wysokich obcasach”, dodatku dla kobiet do Gazety Wyborczej ukazał się artykuł pod tytułem „Ojcowie walczą o dzieci” Malviny Pająk³⁵. Ten temat przez wiele lat był wstydliwie przemilczany w mediach, obecnie nie jest rzadkością, że głosy w obronie ojcostwa pojawiają się coraz częściej, nawet w prasie, w tym tej dla kobiet.

Nie można pominąć sfery blogowej³⁶. Blogów o wyzwaniach samotnych ojców i ich zmaganiu w wychowaniu samotnie dzieci pojawia się wiele, jak chociażby blog o tytule: w stronę ojca, mający też forum na FB³⁷. Prowadzący bloga pozwala innym ojcom z problemami związanymi z wychowaniem dziecka zamieszczać posty. Czytający wspólnie próbują rozwikłać różne wyzwania ze strony sądów, byłych partnerek, problemów z wychowaniem dzieci.

Od dość długiego czasu działa również Fundacja Ojców Pokrzywdzonych przez Sądy³⁸. To dość prężna organizacja, organizująca pikiety przed sądami, wspierająca ojców w walce o ich prawa. Posiada swoje forum, oferuje książki i różnego rodzaju wsparcie.

Istnieją też formy specjalistycznego wsparcia ojców. Ciekawą inicjatywą są: Warsztaty dla mężczyzn³⁹, którzy doświadczyli śmierci żony i samotnie wychowują dzieci. Zapewnia się takie szkolenie dla samotnych mężczyzn z całej Polski, pokrywa koszty podróży i zakwaterowania. Niewątpliwie takie działanie jest bardzo ciekawe i wypełnia sporą lukę na tym polu. Oczywiście każde miasto ma instrukcje i poradniki na swoich stronach, gdzie poinformować się można o możliwych świadczeniach finansowych, np. dodatku z tytułu samotnego wychowywania dziecka.

---

³⁵ M. Pająk, *Ojcowie walczą o dzieci*, „Wysokie obcasy”, 30 listopada 2012, https://www.wysokieobcasy.pl/wysokie-obcasy/1,96856,12959075,Ojcowie_walczą_o_dzieci.html?disableRedirects=true [styczeń 2020].

³⁶ *Blogojciec*: <https://www.blogojciec.pl/> [styczeń 2020].

³⁷ *W stronę ojca*, <https://www.facebook.com/wstroneojca/> [styczeń 2020].

³⁸ *Fundacja Ojców Pokrzywdzonych przez Sądy*, <http://www.fundacjaojcow.org.pl/> [styczeń 2020].

³⁹ *Warsztaty dla mężczyzn*: <https://www.zwrotnikraka.pl/warsztaty-da-samotnych-ojcow-fundacja-raknroll/> [styczeń 2020].

Podsumowanie

Wsparcie samotnych ojców jest wielowymiarowe, co mam nadzieję udało mi się przedstawić w tym krótkim artykule. Ale samotnym ojcom jest podwójnie trudniej, bo mężczyźni nie są ani biologicznie, ani kulturowo przygotowani do zajmowania się dziećmi. Instytucja samotnego ojca jest stanowczo zbyt mało poznana, niemniej można zauważyć, że form wsparcia przybywa. Samotnym ojcem można zostać w młodym wieku, ale też w pełni sił zawodowych i twórczych. Zawsze taka sytuacja rodzi problemy i wyzwania. W większości samotni ojcowie pracują zawodowo, więc ich oczekiwania są inne od kobiet, które w dużej części opiekując się potomstwem, przebywają w domu. Mężczyzna może liczyć na wsparcie różnych stowarzyszeń i fundacji już od momentu rozvodu, ale też w takich traumatycznych zdarzeniach, jak śmierć współmałżonka. Z obserwacji wynika, że istotna jest także zmiana społeczna, pewnego rodzaju przyzwolenie na to, że mężczyzna też może opiekować się dzieckiem, samotnie go wychowywać. Ale trzeba też powiedzieć, że bardziej na pomoc w samotnym rodzicielstwie mogą liczyć kobiety i bardziej akceptuje się dzieci pozostające przy samotnej matce, aniżeli przy samotnym ojcu, co ma odzwierciedlenie w statystykach.

Bibliografia:

- Adamski F., *Rodzina. Wymiar społeczno- kulturowy*, Wydawnictwo UJ, Kraków 2002.
- Andrzejewski M., *Domy na piasku. Domy dziecka. Od opieki nad dzieckiem do wspierania rodziny*, Wydawnictwo Media Rodzina, Poznań 2007.
- Badora S., Czeredcka B., Marzec D., *Rodzina i formy jej wspomagania*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2001.
- Bińczycka J., Smolińska- Theiss B., (red.), *Wymiary dzieciństwa: problemy dziecka i dzieciństwa w zmieniającym się społeczeństwie*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2005.
- Brągiel J., *Problem samotnego ojcostwa w świecie i w Polsce*, „Problemy Opiekuńczo Wychowawcze” 1992 nr 10, s. 130-136.
- Błasik A., Dybowska E., *Wybrane zagadnienia pedagogiki rodziny*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2010.
- Carlson M. J., *Family structure, Father Involvement, and Adolescent Behavioral Outcomes*, „Journal of Marriage and Family” 2006 vol. 68 no. 1, s. 151–152, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1741-3737.2006.00239.x> [dostęp 28.02.2020]
- Dąbrowska Z., *Ojcostwo jako wartość. Studium empiryczne*, PTP, Czasopismo: „Małżeństwo i rodzina” 2003 nr 4, s. 3-13.

- Dzierżanowski J., *Psychospołeczna sytuacja dziecka w małżeństwach rozwodzących się*, w: (red.) D. Krok, P. Landwójtowicz, *Rodzina w nurcie współczesnych przemian*, Wydawnictwo UO, Opole 2010.
- Ferenz K., *Kultura codzienności a znaczenie przypisywane edukacji*, w: (red.) M. Podgórnny, *Człowiek na edukacyjnej fali. Współczesne konteksty edukacji dorosłych*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2005.
- French C., *Loneliness of single fatherhood having tragic effects. New Canadian study finds disturbing stats about single fathers compared with single mothers and partnered dads*, 2018, <https://www.todayparent.com/family/parenting/loneliness-of-single-fatherhood-having-tragic-effects/> [dostęp 29.02.2020]
- Freud Z., *Wstęp do psychoanalizy*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1982.
- Fromm E., *Ucieczka od wolności*, Czytelnik, Warszawa 2011.
- Kancelaria Senatu, Biuro Analiz i Dokumentacji, *Rola ojca i postawy Polaków wobec ojcostwa w świetle badań społecznych*, Warszawa 2013.
- Kossakowska K., *Profilaktyka depresji poporodowej-rola personelu medycznego w rozpoznawaniu czynników ryzyka i symptomów choroby*, 2013 https://www.researchgate.net/publication/320957496_Profilaktyka_depresji_poporodowej-rola_personelu_medycznego_w_rozpoznawaniu_czynnikow_ryzyka_i_symptomow_choroby [dostęp 28.02.2020]
- Krajewska A., *Konteksty ojcostwa* w: (red.) M. Fuszara, *Nowi mężczyźni? Zmieniające się modele męskości we współczesnej Polsce*, Wydawnictwo Trio, Warszawa 2008.
- Kwak A., *Rodzina w dobie przemian. Małżeństwo i kohabitacja*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2007.
- Leaver K., *How lonely fathers are connecting dad-to-dad*, The Telegraph, <https://www.telegraph.co.uk/family/life/can-new-app-stop-fathers-feeling-lonely/> 2019 [dostęp 29.02.2020]
- Mandal E., Stefańska-Klar R., *Współczesne problemy socjalizacji*, Wydawnictwo WUŚ, Katowice 1995.
- Mierzwiński, B., *Męczyzna istota nieznana*, Oficyna Wydawniczo-Poligraficzna Adam, Warszawa 1999.
- Ozorowski, E., (red.) *Słownik małżeństwa i rodziny*, Wydawnictwo ATK, Fundacja Pomoc Rodzinie, Warszawa 1999.
- Parsons T., *Social structure and personality*, Camillian Company, New York, USA 2007.
- Pulikowski J., *Szczęście mężczyzny*, IW Jerozolima, Poznań 2010.
- Póltawska W., *Przed nami miłość*, Wydawnictwo ESP, Częstochowa 2001.

- Rise C., *Sztuka ojcostwa*, Wydawnictwo W drodze, Poznań 2006.
- Ruszkiewicz D., *Realizacja funkcji opiekuńczo- wychowawczej w rodzinie samotnego ojca*, Wydawnictwo CED, Toruń 2005.
- Satir V., *Rodzina. Tu powstaje człowiek*, Wydawnictwo GWP, Gdańsk 2000.
- Sosnowski T., *Pedagogiczny model ojcostwa – konstrukt teoretyczny*, „Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” 2014 vol. 13 nr 3, s. 63-64.
- Sosnowski T., *Ojciec we współczesnej rodzinie. Kontekst pedagogiczny*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2011.
- Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy*, (Dz.U.2019.0.2086).
- Wilson C., *First-baby stress in new dads*, *Focus on the Family*, 2016 <https://www.focusonthefamily.ca/content/first-baby-stress-in-new-dads> [dostęp 29.02.2020]
- Wright H., *Always Daddy's Girl*, Regal, USA 2001.

Strony Internetowe:

- Blog ojciec*: <https://www.blogojciec.pl/> [styczeń 2020].
- Centralne Stowarzyszenie Obrony Praw Ojca i Dziecka*: <http://www.csopoid.pl/> [styczeń 2020].
- Eurostat statystyki*: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Main_Page/pl [styczeń 2020].
- Fundacja Ojców Pokrzywdzonych przez Sądy*: <http://www.fundacjaojcow.org.pl/> [styczeń 2020].
- Narodowe Centrum Ojcostwa*: <http://www.prawaojca.org.pl/pomoc-prawno-psychologiczna/> [styczeń 2020].
- Pająk M., *Ojcowie walczą o dzieci* Wysokie obcasy: http://www.wysokieobcasy.pl/wysokie-obcasy/1,96856,12959075,Ojcowie_walczą_o_dzieci.html?disableRedirects=true [styczeń 2020].
- Prokopowicz B., *Tatapad porady dla ojców*: <http://tatapad.pl/zdrowie/samotny-ojciec-porady/> [styczeń 2020].
- Warsztaty dla mężczyzn*: <https://www.zwrotnikraka.pl/warsztaty-da-samotnych-ojcow-fundacja-raknroll/> [styczeń 2020].

Support for lonely fatherhood

This article deals with single paternity in Poland and attempts to support it. Raising offspring is in many opinions the domain of women, a man also brings up, but this issue is less often reflected in everyday publications. Single-parenting men find their niche in the support of various associations, but at the same time social acceptance for such people is growing. Nevertheless, women can count more on help in lone parenthood than men.

Keywords: lone paternity, support of fathers, lone parenthood.

Wsparcie samotnego ojcostwa

Artykuł dotyczy samotnego ojcostwa w Polsce i prób jego wsparcia. Wychowanie potomstwa, to w wielu opiniach domena kobiet, mężczyzna też wychowuje, ale ta kwestia rzadziej ma odzwierciedlenie w publikacjach codziennych. Samotnie wychowujący dzieci mężczyźni znajdują swoją niszę we wsparciu różnych stowarzyszeń, ale rośnie równocześnie akceptacja społeczna dla takich osób. Niemniej na pomoc w samotnym rodzicielstwie mogą bardziej liczyć kobiety, aniżeli mężczyźni.

Słowa kluczowe: samotne ojcostwo, wsparcie ojców, samotne rodzicielstwo.